कमलामाई नगरपालिकाको विपद् जोखिम
न्यूनिकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७५

प्रमाणिकरण मिति : २०७५/१।३१

प्रस्तावना :

कमलामाई नगरपालिका क्षेत्र भित्र प्राकृतिक तथा गैर प्राकृतिक विपद्बाट सर्वसाधारणको जीउज्यान र सार्वजनिक, निजी तथा व्यक्तिगत सम्पत्ति, प्राकृतिक एवम् सांस्कृतिक सम्पदा र भौतिक संरचनाको रुपमा कार्यान्वयनका लागि स्थानीय सरकार संचालन ऐन,२०७४ को दफा १०२ अनुसार यो ऐन लागु गरिएको छ ।

भाग १
प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :

(१) **यस ऐनको नाम** " कमलामाई नगरपालिका विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन २०७५" रहेको छ ।

क) यो ऐन तुरुन्त लागु हुनेछ ।

२. **परिभाषा** : विषय वा प्रसङ्गले अर्को नलागेमा यस ऐनमा ,

(क) ऐन भन्नाले कमलामाई नगरपालिका विपद् व्यवस्थापन ऐन २०७५ सम्झनुपर्दछ ।

(ख) नगर प्रमुख भन्नाले नगरपालिकाको प्रमुख भन्ने सम्झनु पर्छ ।

(ग) गैर प्राकृतिक विपद् भन्नाले महामारी, अनिकाल, डढेलो, कीट वा सुक्ष्म जीवाणु आतङ्क, पशु तथा चारचुरुङ्गीमा हुने फ्लू, प्यान्डामिक फ्लू, सर्पदंश, जनावर आतङ्क, खानी, हवाई, सडक, जल वा औद्योगिक दुर्घटना, आगालागी, विषाक्त ग्याँस, रसायन वा विकिरण चुहावट, ग्याँस विष्फोटन, विषाक्त खाद्य सेवन, वातावरणीय प्रदुषण, वन विनाश वा भौतिक संरचनाको क्षति तथा प्रकोप उद्धार कार्यमा हुने दुर्घटना वा यस्तै अन्य गैर प्राकृतिक कारणले उत्पन्न विपद् सम्झनु पर्दछ ।

(घ) जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति भन्नाले संघीय ऐनको दफा १६ बमोजिम सिन्धुली जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति सम्झनु पर्दछ ।

(ङ) प्रदेश विपद् व्यवस्थापन समिति भन्नाले संघिया ऐनको दफा १४ बमोजिम प्रदेश नं. ३ मा गठन भएको प्रदेश विपद् व्यवस्थापन समिति सम्झनु पर्दछ ।

(च) प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत भन्नाले कमलामाई नगरपालिकाको प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत सम्झनु पर्दछ ।

(छ) प्राकृतिक विपद् भन्नाले हिमपात, असिना, हिमपहिरो, हिमताल विष्फोटन, अतिवृष्टि, अनावृष्टि, बाढी, पहिरो तथा भुस्खलन, डुबान, खडेरी, आँधी, हुरी बतास, शीतलहर, तातो हावाको लहर, चट्याङ्ग, भुकम्प, ज्वालामुखी विष्फोट, डढेलो वा यस्तै अन्य प्राकृतिक कारणले उत्पन्न जुनसुकै विषद् सम्झनु पर्दछ ।

(ज) राष्ट्रिय कार्यकारी समिति भन्नाले संघीय ऐन बमोजिमको कार्यकारी समिति सम्भिनु पर्दछ ।

(ञ) राष्ट्रिय परिषद् भन्नाले संघीय ऐन बमोजिमको विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन राष्ट्रिय परिपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन राष्ट्रिय परिषद् सम्झनु पर्दछ ।

(ट) राष्ट्रिय प्राधिकरण भन्नाले संघीय ऐन बमोजिम गठन भएको राष्ट्रिय विपद् जोखिम न्यूनिकरण तथा व्यवस्थापन प्राधिकरण सम्झनु पर्दछ ।

(ठ) विपद् भन्नाले कुनै स्थानमाम आपतुकालीन अवस्था सिर्जना भइ जन वा धनको क्षेतिको साथै जीवनयापन र वातावरण प्रतिकुल असर पार्ने प्राकृतिक वा गैर प्राकृतिक विपद् सम्झनुपर्दछ ।

(ड) “विपद खोज तथा उद्धार समूह” भन्नाले विपद्ले अवस्थामा खोजी तथा उद्धार गर्न क्रियाशील वा विपद् व्यवस्थापनको लागि परिचालन गर्न तयार गरिएको विशिष्टकृत खोज तथा उद्धार समूह सम्झनुपर्दछ र सो शब्दले तालिम प्राप्त मानवीय सहायताकर्मीलाई समेत जनाउँछ ।

(ढ) “विपद् जोखिम न्यूनिकरण” भन्नाले विपद् पूर्व गरिने जोखिमको विश्लेषण तथा मुल्यांकन, विपद् रोनथाम वा विपद्बाट हुने क्षेतिको न्यूनिकरण तथा विकासका कार्यमा विपद् जोखिमलाई कम गर्ने सम्बन्धी कार्य सम्झनुपर्छ ।

(ण) “विपद् पुनर्लाभ” भन्नाले विपद्को घटनापछि गरिने पुननिर्माण पुनस्थापना सम्बन्धित कार्य सम्झनुपर्छ ।

(त) “ विपद् प्रतिकार्य” भन्नाले विपद्को घटना घट्नासाथ तत्कालै खोज, उद्धार एवंम राहतसंग सम्बन्धित कार्य सम्झनुपर्छ र सो शब्दले विपद् प्रतिकार्यको पूर्वतयारीलाई समेत जनाउँछ ।

(थ) “विपद् व्यवस्थापन” भन्नाले विपद् जोखिम न्यूनीकरण, विपद् प्रतिकार्य र विपद् पुनर्लाभसँग सम्बन्धित सम्पूर्ण क्रियाकलाप सम्झनुपर्छ ।

(द)“व्यवसायिक प्रतिष्ठान” भन्नाले उद्योग, कलकारखाना, सिनेमा घर, सपिङ्ग मल, बहुउद्धेश्यीय व्यापारिक भवन जस्ता व्यावसायिक प्रतिष्ठान सम्झनुपर्छ ।

(ध) “समिती” भन्नाले दफा ३ बमोजिमको नगर विपद् व्यवस्थापन समिति सम्झनुपर्दछ ।

(न) “संघीय ऐन” भन्नाले नेपाल सरकारको विपद् जोखिम नयूनिकरण तथा व्यवस्थापन ऐन २०७४ सम्झनुपर्छ ।

(प) “संघीय मन्त्रालय” भन्नाले नेपाल सरकारको विपद् व्यावस्थापन हेर्ने गरी तोकिएको मन्त्रालय सम्झनुपर्छ ।

(फ) “सार्वजनिक संस्था” भन्नाले सरकारी निकाय, सरकारको पूर्ण वा आशिक स्वामित्व भएको संस्था प्रचलित कानूल बमोजिम स्थापना भएको संगठित संस्था वा सबै प्रकारका स्वास्थ्य तथा शैक्षिक संस्था सम्झनुपर्छ ।

(फ) “विकास साझेदार भन्नाले नेपाल सरकारसँग भएको सम्झौता बमोजिम नगद जिन्सी एवम प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउने द्धिपक्षीय एवम बहुपक्षिय दातृनिकाय, सयुक्त राष्ट्रसंघिया निकायहरु तथा अर्न्तराष्ट्रिय गैरसरकारी संस्था, रेडक्रस अभियानका अंग र निजी क्षेत्र आदिलाई सम्झनुपर्दछ ।

भाग २

समिति गठन तथा काम, कर्तव्य र अधिकार

३. समित गठन : १. विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यलाई प्रभावकारी रुपमा संचान गर्न एक स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील समिति रहनेछ ।

२. समितिको गठन निम्नानुसार हुनेछ ।

क. नगर प्रमुख अध्यक्ष

ख. नगर उप प्रमुख सदस्य

ग. प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत सदस्य

घ. वडाध्यक्षहरु सबै वडाको सदस्य

ङ. विषयगत समितिको संयोजकहरु सदस्य

च. राष्ट्रिय मान्यता प्राप्त दलका नगरपालिका स्थित प्रमुख वा प्रतिनिधी सदस्य

छ. प्रतिनिधी जिल्ला प्रशासन कार्यालय सदस्य

ज. नेपाल रेडक्रस सोसाइटीका सभापति वा प्रतिनिधी सदस्य

झ. सामाजिक विकास महाशाखा/शाखा प्रमुख सदस्य

ञ. नगरपालिकाको भौगोलिक क्षेत्र भित्र रहेका संघीय सुरक्षा निकायका प्रमुख वा प्रनिधि सदस्य

ट. नगरपालिका भित्रका प्रदेश प्रहरी वा प्रतिनिधी सदस्य

ठ. नगर प्रहरी प्रमुख सदस्य

ड. उद्योग वाणिज्य संघको नगरस्तरीय अध्यक्ष वा प्रतिनिधी सदस्य

ढ.गैरसरकारी महासंघको नगरस्तरीय अध्यक्ष वा प्रतिनिधी सदस्य

ण. नेपाल पत्रकार महासंघको नगरस्तरीय अध्यक्ष वा प्रतिनिधी सदस्य

त. विपद् व्यवस्थापनको क्षेत्रमा अनुभव भएको स्थानिय व्यक्तिहरु मध्ये र न.पा. द्धारा मनोनित एक महिला सहित ३ जना । सदस्य

थ. विपद् व्यवस्थापन हेर्ने गरी तोकिएको महाशादा शाखा प्रमुख सदस्य सचिव

भाग २ को उपदफा २ को खण्ड(च)(ज)(ट)(ढ)(त) बमोजिम मनोनित सदस्यको समयवधि ५ वर्षको हुनेछ ।

४. समितीको बैठक सम्बन्धी व्यवस्था :

१. समितिको बैठक कम्तीमा वर्षको दुई पटक संयोजकले तोकेको मिति, समय र स्थानमा २४ घण्टा अगाडि अन्य सदस्यहरुलाई जानकारी दिई बस्नेछ ।

२. समितिको बैठक पूर्ण हुनको लागि ५० प्रतिशत मानिनेछ ।

३. माथिको उपदफा २ र ३ मा जुनसुकै कुरा लेखिएपनि प्राकृतिक विपद्परि समितिको बैठक तत्काल बोलाउन आवश्यक भएमा संयोजकले समितिको बैठक बोलाउन सक्नेछ र त्यस्तो अवस्थामा संयोजक र घटीमा ३ जना सदस्य सहित सदस्य सचिव उपस्थित भएमा समितिको बैठक बस्न सक्नेछ ।

४. बैठकको अध्यक्षता संयोजकले गर्नेछ ।

५. समितिको निर्णय बहुमतद्धारा हुनेछ र मत बराबर भएको खण्डमा संयोजकले निर्णयक मत दिनेछ ।

६. समिति तथा नगर प्रमुखले आवश्यकतटा अनुसार विज्ञहरुलाई बैठकमा आमन्त्रण गर्न सक्नेछ

७. समितिको बैठक सम्बन्धी कार्यविधि समिति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

८. समितिको निर्णय सदस्य सचिवले प्रमाणित गरी राख्नेछ ।

५. समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार :

समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।

क. विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी राष्ट्रिय परिषद्बाट स्वीकृत राष्ट्रिय नीति तथा योजना एवम् राष्ट्रिय कार्यकारी समिति र प्रदेश विपद् व्यवस्थापन समितिबाट स्वीकृत तथा क्षेत्रगत नीति योजना र कार्यक्रम अनुरुप हुने गरी विपद् व्यवस्थापन नीति तथा योजना तर्जुमा गरी कार्यपालिका समक्ष पेश गर्ने,

ख. नगर सभाबाट स्वीकृत नीति तथा योजनाको अधीनमा रही विपद् जोखिम न्यूनीकरण, विपद् प्रकिार्य, पूर्व सूचना प्रणाली तथा विपद् पुनर्लाभ सम्बन्धी एकिकृत तथा क्षेत्रगत नीति, योजना तथा कार्यक्रम स्वीकृत गरी लागू गर्ने गराउने ,

ग. नगरपालिकाबाट सञ्चालन हुने विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यक्रम तथा बजेट प्रस्ताव तयार गर्ने, गराउने,

घ. विपद् व्यवस्थापनका सम्बन्धमा नगरपालिकाको संस्थागत क्षमता विकास गर्ने, गराउने,

ङ. नगरपालिकाका पदाधिकारी, कर्मचारी, स्वयंसेवक, सामाजिक परिचालकतथा समुदायलाई विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धमा प्रशिक्षण दिने व्यवस्था मिलाउने,

च. विपद्का घटना हुनसाथ खोज, उद्धार राहत लगायतका प्राथमिक कार्यहरु तत्काल गर्नको लागि संस्थागत संयन्त्र स्वतः परिचालित हुने गरी आवश्यक कार्यविधि तथा मापदण्ड तर्जूमा गरी लागु गर्ने, गराउने,

छ. विपद् व्यवस्थपानका संघीय तथा प्रादेशिक कानूनको अधिनमा रहि सार्वजनिक, निजी, गैरसरकारी लगायत सबै निकाय तथा संस्थाले निर्वाह गर्नु पर्ने भूमिका निर्धारण गर्ने तथा त्यस्ता संस्था वा निकायलाई आफ्नो नीति, योजना र कार्यक्रममा विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी विषय समावेश गनृ लगाउने,

ज. विपद्को समयमा स्थानीय आम संचार माध्यमहरुको भूमिका सम्बन्धी आवश्यक मापदण्ड तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने, गराउने,

झ. सरकारी, नीजी एवम् गैरसरकारी संस्था, स्थानीय स्वयंसेवक, सामाजिक परिचालक लगायत सम्बन्धित सबै पक्षको समन्वय र संलग्नतामा विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य गर्ने गराउने,

ञ. भौतिक सरचना निर्माण गर्दा भवनसंहिता लगायत अन्य स्वीकृत निर्देशिका वा मापदण्डको पालना गराउने,

ट. स्थानीय सार्वजनिक पूर्वाधार सम्बन्धी संरचनाको विपद् जोखिम मूल्याङ्कन गर्ने, गराउने,

ठ. नदी, किनार, बगर, पहिरो जान सक्ने भिरालो जमिन र डुबान हुने क्षेत्र वा विपद् जोखिमको सम्भावना भएका असुरक्षित क्षेत्रमा बसोबास गर्ने व्यक्ति तथा समुदायलाई सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरण गराउन उपयुक्त स्थानको खोजी कार्यमा सहयोग गर्ने तथा सुरक्षित स्थानमा बसोबास सम्बन्धी सचेतना जगाउने,

ड.विपद्बाट स्थानीय स्तरमा निजी तथा सार्वजनिक क्षेत्रबाट भइरहेको सेवा प्रवाह अवरोध आइपरेमा सोको पुनःसंचालन लागि सेवा निरन्तरताको योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन सम्बन्धी कार्य गर्ने, गराउने,

ढ. स्थायी समुदायलार्य विपद्प्रति जागरुक बनाउन, विपद्संग सम्बन्धित योजना तथा कार्यक्रम तर्जुम ागनृ तथा विपद्को घट्ना हुनासाथ प्रतिकार्यको लागि परिचालित हुन वडा तथा समुदायस्तरमा समावेशी विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य समिति गठन गर्ने,

ण. विद्यालय तहको शैक्षिक पाठ्यक्रममा विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी विषय समावेश गर्न पहल गर्ने,

त. विपद् प्रतिकार्यका लागि नमूना अभ्यास गर्ने, गराउने,

थ. विपद्को समयमा प्रयोग गर्न सकिने गरी बारुणयन्त्र, एम्बुलेन्स, शववाहन लगायतका अन्य उपकरणहरु तयारी हालतमा राख्न लगाउने,

द. स्थानीय स्तरमा अपातुकालीन कार्यसंचालन केन्द्रका स्थापना र संचालन गर्ने,

ध. नगरपालिकामा विपद् व्यवस्थापन सूचना प्रणाली तथा पूर्वचेतावनी प्रणालीको विकास र संचालन गर्ने, गराउने

प. विपद् प्रभावित क्षेत्रमा तत्काल उद्धार तथा राहतको व्यवस्था मिलाउने,

फ. विपद्बाट प्रभावित घरपरिवारको पहिचान, स्तर निर्धारण तथा परिचयपत्र वितरण गर्ने, गराउने,

ब. विपद्को समयमा जोखिम रहेको समूह विशेषगरी महिला, बालबालिका, किशोरी, आपङ्गता भएका व्यक्तिउपर हुन सक्ने घटना (लैङ्गिक हिंसा, वेचविखन तथा अनय कुने पनि किनिसमका शोषण) रोकथामको लागि विशेष सतर्कता अपनाई सचेतनामूलक कार्यक्रम संचालन गर्ने ।

भ. विपद् प्रभावितहरुको प्रत्यक्ष र सक्रिय सहभागितामा विपद् प्रभावित क्षेत्रमा आर्थिक क्रियाकलापको पुनस्थापित, राजगारीका अवसरको सृजना तथा जीवनयापनका लागि अन्य आर्जन कार्यक्रम संचालन गर्ने, गराउने,

म. विपद्को जोखिम रहेका महिला, बालबालिका, जेष्ठ नागरिक, दलित, सीमन्तकृत वर्ग तथा समुदाय, अशक्त तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको लागि विशेष योजना तथा कार्यक्रम बनाई कार्यान्वयन गर्ने, गराउने,

य. विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धमा सार्वजनिक संस्था तथा व्यवसायिक प्रतिष्ठानले प्रचलित ऐन बमोजिम कार्य गरे नगरेको अनगमन गर्ने ,

र. विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी राष्ट्रिय कार्यकारी समिति, प्रदेश विपद् व्यवस्थापन समिति तथा जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिको निर्णय अनुसार विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी अन्य कार्य गर्ने, गराउने,

ल. विपद् व्यवस्थापनका सम्बन्धमा नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारका मन्त्रालय, विभाग तथा अन्य नियकासँग सहकार्य गर्ने,

व. विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धमा नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार वा नगर सभाले तोकेका अन्य कार्य गर्ने गराउने,

स. विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धमा संघीय तथा प्रशेशिक कानुनको प्रतिकुल नहुने गरी नगर कार्यपालिकाले तोके बमोजिमका कार्य गर्ने, गराउने,

ष. आपतकालीन दुर्घटना कोष निर्माण गरी मापदण्ड बनाई कार्य गर्ने, गराउने,

श. विभिन्न संघसंस्था, व्यक्तिबाट प्राप्त हुने राहत तथा पुननिर्माण र पुनलाभका विषयवस्तुहरुलाई नगर स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समितिले तोकेको स्थान र मापदण्ड अनुसार गर्ने, गराउने,

भाग ३

वडा स्तरीय स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिको गठन तथा काम, कर्तव्य र अधिकार

६. वडा स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समिति : १ कमलामाई नगरपालिकाको सबै वडामा वडास्तरीय विपद्व्यवस्थापन समिति रहनेछ ।

२. वडा स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समितिको गठन देहाय बमोजिम हुनेछ :

(क) वडाध्यक्ष — संयोजक
(ख) वडा सदस्यहरु — सदस्य
(ग) नेपाल रेडक्रस सोसाइटीका उपशाखा — सदस्य
(घ) वडा भित्र रहेका विषयगत शाखा/इकाई प्रमुखहरु सदस्य
(ङ)वडा भित्रका विद्यालय प्र.अ. तथा प्रतिनिधी — सदस्य
(च) सामुदायिक वनका प्रतिनिधी — सदस्य
(छ) युवा क्लवबाट प्रतिनिधी — सदस्य
(ज) वाल क्लवबाट प्रतिनिधी — सदस्य
(झ) सहकारी प्रतिनिधी — सदस्य
(ञ) फरक क्षमता भएका व्यक्तिहरको संस्थाको प्रतिनिधी — सदस्य
(ट) विपद् जानकारबाट कम्तीमा १ जना महिला वडासमितिबाट मनोनित ३ जना सदस्य
(ठ) वडा सचिव — सदस्य

मथि जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि (छ) (ज) (झ) र (ञ) संग सम्बन्धित संस्था गठन नभइसकेको अवस्था रहेछ भने समिति गठन गरी काम कारवाही गर्न कुनै बाधा पर्ने छैन ।

३. उपदफा (२) बमोजिमको समितिको बैठक सो समितिको संयोजकले तोकेको मिति, समय र स्थानमा बस्नेछ ।

४. समितिको सदस्य - सचिवले समितिको बैठक बस्ने मिति, समय र स्थान तोकी बैठकमा छलफल हुने विषय सुची सहितको सूचना बैठक बैठक समय भन्दा चौबीस घण्टा अगाबै सबै सदस्यले पाउने गरी पठाउनु पर्नेछ ।

५.समितिका पचास प्रतिशतभन्दा बढी सदस्य उपस्थित भएमा बैठकको लागि गणपुरक सङ्ख्या पुगेको मानिनेछ ।

६. उपदफा (४) र (५) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि प्राकृतिक विपदी परी सो समितिको बैठक तत्काल बोलाउन आवश्यक भएमा संयोजकले जुनसुकै बेलापनि समितिको बैठक बोलाउन सक्नेछ र त्यस्तो अवस्थामा संयोजक र घटीमा ३ जना सदस्य सहित सदस्य सचिव उपस्थित भएमा समितिको बैठक बस्न सक्नेछ ।

७. समतिको बैठकको अध्यक्षता सो समितिको संयोजकले गर्नेछ ।

८. समितिको निर्णय बहुमतद्धारा हुनेछ र मत बराबर भएमा संयोजकले निर्णयकमत दिनेछ ।

९. समितिले आवश्यकता अनुसार सम्बन्धित निकाय वा सङ्घ संस्थाका प्रतिनिधी र विज्ञलाई बेठकमा आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।

१०. समितिको बैठक सम्बन्धी अन्य कार्यविधि सो समिति आफैले गरे बमोजिम हुनेछ ।

११. समितिको निर्णय सदस्य सचिवले प्रमाणित गरी राख्नेछ ।

७. वडा स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार :

समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ -

क. वडा भित्र विपद् प्रतिकार्य तथा पुनर्लाभ सम्बन्धी कार्यक्रम संचालन लागि नगर विपद् व्यवस्थापन समितिमा सिफारिस गर्ने तथा सो समितिबाट स्वीकृत नीति तथा योजना अनुरुपका विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यक्रम कार्यान्वयन, अनुगमन र पुनरोवलोकन गर्ने,

ख. वडामा विकास निर्माका क्रियाकलापहरु कार्यान्वयनमा विपद् जोखिम व्यवस्थापनलाई मूलप्रवाहीकरण गर्ने, सुरक्षित विद्यालय तथा अस्पतालका लागि विपद् जोखिम न्यूनीकरणका कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने,

ग. विषद् व्यवस्थापनका सम्बन्धमा वडा स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समितिको संस्थागत क्षमता विकास गर्ने,

घ. विपद् व्यवस्थापन योजना, आपत्कालिन कार्ययोजना, पुनःस्थापना तथा पुनर्निर्माण योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्ने, गराउने,

ङ. समुदायमा विपद् व्यवस्थापनका सम्बन्धी काम गर्ने समूहहरुको गठन तथा त्यस्ता समूहरुलाई परिचालन गर्ने, गराउने,

च. वडा सदस्यहरु, कर्मचारी, स्वयंसेवक, सामाजिक परिचालक तथा समुदायमा आधारित विपद् व्यवस्थापन समिति सदस्य, नागरिक समाजको प्रतिनिधीलाई विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी प्रशिक्षणको व्यवस्था मिलाउने,

छ. स्थानीय समुदायलाई विपद्प्रति जागरुक बनाउने, विपद्संग सम्बन्धित योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्न तथा विपद्को घटना हुनासाथ प्रतिकार्यका लागि तयारी अवस्थामा राख्ने,

ज. विपद्का घटना हुनासाथ खोज, उद्धार र राहत लगायतका प्राथमिक कार्यहरु गर्नका लागि समन्वय गर्ने,

झ. आपत्कालीन नमूना अध्यास गर्ने, गराउने,

ञ. विपद्बाट प्रभावित घरपरिवारको पहिचान, स्तर निधाृरण तथा परिचयपत्र वितरणमा नगर विपद् व्यवस्थापन, समितिलाई सहयोग गर्ने,

ट. विपद्को समयमा जोखिममा रहेका समूह विशेषगरी महिला, बालबालिका, किशोरी, अपाङ्गता भएका व्यक्तियउपर हुन सक्ने घटना (लैङ्गिक हिंसा, बेचविखन तथा अन्य कुने पनि किसिमका शोषण) रोकथामको लाीग विशेष सतकर्ता अपनाई सचेतनामूलक कार्यक्रम संचालन गर्ने,

ठ. नगर विपद् व्यवस्थापन समितिको निर्णय अनुसार विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी अन्य कार्य गर्ने, गराउने ।

इस दफमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि वडा स्तरमा बनाएको योजना नगरपालिका योजनासँग बाझीएको अवस्थामा बाझीएको हदसम्म स्वत खारेज हुनेछ ।

भाग ४

सुरक्षा निकाय तथा अन्य निकायको परिचालन

८. **सुरक्षा निकायको परिचालन तथा सहयोग र समन्वय** : १ नगरकार्यपालिकाले विपद् व्यवस्थापनको काममा नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारले परिचालन गरेका संघीय तथा

प्रदेशिक सुरक्षा निकायहरुलाई सहयोग र समन्वय गर्नेछ । साथै नगरपालिकाद्धारा संचालित विपद सम्बन्धी क्रियाकलापहरु राहत र उद्धारका कार्यमा सहयोग र समन्वय गर्नु स्थानिय स्तरका सुरक्षा निकायको कर्तव्य हुनेछ ।

२. सुरक्षा निकायले विपद्को समयमा खोज तथा उद्धार कार्यका लागि नगरकार्यपालिकासँग आवश्यक सामाग्री माग गरेको अवस्थामा नगरपालिकामा उपलब्ध भएसम्म त्यस्तो सामाग्री तत्काल उपलब्ध गराइनेछ ।

३. विपद् प्रतिकार्यका लागि नगरपालिकाले आफुसँग रहेको नगर प्रहरीलाई परिचालन गर्नेछ ।

९. वारुणयन्त्र तथा अन्य सेवा प्रदायक निकायको काम, कर्तव्य र अधिकार : (१) वारुण यन्त्र, एम्बुलेन्स, शववाहन तथा त्यस्तै अन्य सेवा प्रदायकले आपत्कालीन खोज, उद्धार तथा राहत उपलब्ध गराउने समितिले दिएको निर्देशनको पालना गर्नुपर्नेछ । यी साधनाहरुलाई चौविसै घण्टा दुरुस्त र तम तयार पारी राख्ने सम्बन्धीत निकाय संस्थाको दायित्व हुनेछ ।

२. आपत्कालीन कार्य सम्पादन गर्दा समितिको आदेश बमोजिम कुनै पनि स्थानमा प्रवेश गर्ने तथा जुनसुकै व्यक्ति वा संघसंस्थाको साधन र स्रोत उपयोग गर्ने अधिकार नगरपालिका वारुणयन्त्र सेवा प्रदायकलाई हुनेछ ।

३. वारुण यन्त्र संचालन सम्बन्धी नियम कार्यविधिमा तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१०. सार्वजनिक संस्था तथा व्यावसायिक प्रतिष्ठानको दायित्व : (१) विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धमा नगरपालिका भित्रका सबै सार्वजनिक संस्था तथा व्यावसायिक प्रतिष्ठानको दायित्व देहाय बमोजिम हुनेछ :-

क. आफ्नो भवन, उद्योग, कार्यालय वा व्यावसायिक केन्द्रमा विपद्का घटना हुन नदिन विपद् सुरक्षा ओजार, उपकरण, सामाग्री, आपतुकालीन निकास लगायत तोकिए बमोजिमका अन्य व्यवस्था गर्ने,

ख.तथ्याक सङ्गलन, क्षतिको मुल्याङ्कन, राहत, पुनस्थापना तथा पुननिर्माण समेतका सम्पूर्ण कार्यमा आवश्यक सहयोग गर्ने,

ग. आफ्ना कर्मचारी तथा कामदारलाई विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धमा आधारभूत अभिमुखिकरण गर्ने गराउने,

घ.विपद् व्यवस्थापन कार्यमा उपयोग हुने स्रोत साधनलाई तयारी हालतमा राख्ने,

ङ.आफ्ना भवन लगायत अन्य संरचना आपतकालीन प्रयोजनका लागि आवश्यक परेमा आदेशानुसार उपलब्ध गराउने,

च. सम्बन्धित अधिकारीको सुपरिवेक्षणमा उद्धार तथा राहत वितरण कार्यमा सहयोग पुऱ्याउने,

छ. विपद् जोखिम न्यूनिकरण संयन्त्रको व्यवस्था गरि तयारी अवस्थामा राख्ने,

ज. फोहोर मैला तथा प्रदुषणको यथोचित व्यवस्थापन गरी यसबाट वातावरण र जनजीवनमा पर्न सक्ने नकारात्मक प्रभावलाई न्यूनिकरण गर्ने उपायहरु अपनाउने,

झ. विपद्को घटना घटेमा तत्काल नजिकको सुरक्षा निकाय र स्थानीय आपतकालीन कार्यसंचालन केन्द्रलाई खबर गर्ने ।

२. नगरपालिका भित्रका सार्वजनिक संस्था तथा व्यावासायिक संस्था तथा व्यावसायिक प्रतिष्ठानले नगरपालिकाको विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी योजनाको अधीनमा रही विपद् व्यवस्थापन योजनाको तर्जुमा गरी अनिवार्य रुपमा लागु गर्नुपर्नेछ ।

११. विपद् व्यवस्थापनमा सहयोग गर्नुपर्ने : नगरपालिका भित्रका सरकारी कार्यालय, गैरसरकारी संस्था, स्थानीय संघ संस्था, समुदाय, स्वयंसेवक, नागरिक समाज, निजी क्षेत्र तथा व्यक्तिले विपद् व्यवस्थापन कार्यमा नगरपालिकालाई देहाय बमोजिम सहयोग गर्नुपर्नेछ ,

क. तथ्यांक संकलन, क्षेतिको मुल्याङ्कन, राहन पुनस्थापना तथा पुननिर्माण लगायतका विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यमा सहयोग गर्ने,

ख. विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धि जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने ,

ग. क्षमता विकास, आपतकालीन नमूना अभ्यास तथा विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी प्रशिक्षण कार्यक्रममा सहयोग गर्ने तथा माग लिने,

घ. खोज उद्धार तथा राहत वितरण सम्बन्धी कार्यमा सहयोग गर्ने

भाग ५

विपद् व्यवस्थापन कोष सम्बन्धी व्यवस्थाः

१२. विपद् व्यवस्थापन कोषः १ विपद् व्यवस्थापनकालगि नगरपालिकामा छुटै एक आकस्मिक रहनेछ ।

२. कोषमा देहाय बमोजिमका रकमहरु रहनेछन् :-

क. नगरपालिकाको वार्षिक बजेटबाट विपद् व्यवस्थापन कोषमा जम्मा गर्ने गरी स्वीकृत रकम,

ख. प्रदेश सरकारबाट विपद् व्यवस्थापनका लागि प्राप्त रकम,

ग. नेपाल सरकारबाट विपद् व्यवस्थापन लागि प्राप्त रकम,

घ. स्वदेशी कुनै संघसंस्था वा व्यक्ति दान, दातव्य वा उपहार स्वरुप प्राप्त रकम,

ङ. अन्य कुनै स्रोत बाट प्राप्त रकम।

३. विपद् व्यवस्थापनका लागि नगरपालिकाले कानून बमोजिम विशेष शुल्क वा दस्तुर संकलन गर्न सक्नेछ ।

४. कोषको संचालन नगरपालिकाको खर्च खाता संचालनको प्रकृया बमोजिम हुनेछ ।

५. कोषको रकम विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी कामको लागि प्रयोग गरिनेछ ।

६. उपदफा (५) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि कोषको रकम नियमित प्रशासनिक कार्यको लागि खर्च गरिने छैन ।

७. कोषको लेखापरीक्षण महालेखा परिक्षकबाट हुनेछ ।

८. समितिले कोषको वार्षिक आय व्ययको प्रतिवेदन तयार गरी कार्यपालिका मार्फत नगर सभा समक्ष पेश गर्नेछ ।

भाग ६

कसूर तथा सजाय

१३. कसूर र सजायः कसैले विपद्को घटना घट्न सक्ने गरी लापरबाही गरेमा वा त्यस्तो घटना घटाउन प्रत्यक्ष संलग्न भएमा वा घटना घटेको अवस्थामा नाजायज फाइदा लिने गरी वा आफूलाई मात्र फाइदा पुग्ने किसिमको कुनै काम गरेमा वा यस सम्बन्धमा संघीय कानून बमोजिम कसुरजन्य मानिने कुनै काम गरेमा तत् सम्बन्धी कार्वाही प्रचलित संघीय कानून बमोजिम हुनेछ ।

भाग ७

विविध

१४. विपद् सङ्कटग्रस्त क्षेत्र घोषणाको पालना र समन्वय : १ नेपाल सरकारले नगरपालिका भित्रको कुनै ठाउँमा गम्भीर प्रकृतिको विपद् उत्पन्न भएबाट विपद् संकटग्रस्त क्षेत्र प्रचलित कानून बमोजिम कुनै काम गर्न गराउन आदेश दिएमा सो को पलाना गर्नु गराउनु नगरपालिकाको कर्तव्य हुनेछ ।

२. उपदफा (१) बमोजिम घोषण गरिएको क्षेत्रमा नेपाल सरकारले प्रचलित कानून बमोजिम कुनै काम गर्न गराउन नगरपालिका भित्रको कुनै व्यक्ति, संस्था वा अधिकारीलाई आदेश दिएमा सोको पलाना गर्न गराउनमा नगरपालिकाले आवश्यक समन्वय गर्नेछ ।

३. उपदफा (१) बमोजिम घोषणा गरिएको क्षेत्र सम्बन्धी सूचनाको प्रसारणमा नगरपालिकाले सहयोग र समन्वय गर्नेछ ।

४. स्थानिय स्तरमा त्यस्तो संकट उत्पन्न हुने देखिएमा नगरस्तरिय समितिको सिफारिसमा नगरपालिकाले निश्चित समयका लागि त्यस्तो क्षेत्र घोषण गरि उद्धार राहत तथा रोकथामको कामहरु गर्न सक्नेछ ।

१५. नेपाल सरकारको स्वीकृतिमा मात्र प्रवेश गर्नुपर्ने : १ विपद्‌बाट असर परेको कुनै क्षेत्रमा विदेशी नागरिक वा संस्थाले प्रवेश गर्नु परेमा नेपाल सरकारको स्वीकृतमि लिएको छ, छैन भनि नगर कार्यपालिकाले सोधखोज गर्न सक्नेछ ।

२. उपदफा (१) बमोजिम सोधखोज गर्दा त्यस्तो नागरिक वा संस्थाले नेपाल सरकारले स्वीकृति लिएको नदेखिएकोमा निजको प्रवेशलाई रोक लगाई तत् सम्बन्धी सूचना नेपाल सरकारलाई उपलब्ध गराईनेछ ।

१६. मानवीय तथा अन्य सहायता र समन्वय : १ नगरपालिका भित्र उत्पन्न विपद्‌को अवस्थालाई तत्काल सामना गनृ आन्तरिक स्रोत र साधनबाट नभ्याउने भएमा मानवइ तथा अन्य सहायता र समन्वयका लागि जिल्ला समन्वय समिति, प्रदेश सरकार तथा नेपाल सरकारलाई अनुरोध गरिनेछ ।

२. विपद्‌बाट उत्पन्न स्थिति नियन्त्रण गर्ने क्रममा नेपाल सरकारले अन्तर्राष्ट्रिय मानवीय तथा अन्य सहयोग लिई परिचालन गरेको अवस्थामा नेपाल सरकारको निर्देशनमा रहि तत् सम्बन्धी कार्यमा सहयोग र समन्वय गरिनेछ ।

३. छिमेकी स्थानीय तहामा कुनै विपद् उत्पन्न भई सो व्यवस्थापनका लागि छिमेकी स्थानीय तहले सोझै, जिल्ला समन्वय समिति वा प्रदेश सरकार मार्फत अनुरोध गरेमा उपलब्ध भएसम्मको सहयोग पुर्याउनु नगरकार्यपालिकाको दायित्व हुनेछ ।

१७. तत्काल खरिद तथा निर्माण र प्रयोग गर्न सकिने : (१) विशेष परिस्थिति परी विपद्बाट प्रभावित क्षेत्रमा खोज, उद्धार तथा राहत उलब्ध गराउन तथा भइरहेको विपद्बाट थप क्षेति हुन नदिनका लागि तत्कालै राहत सामग्री खरिद वा निर्माण कार्य गर्न आवश्यक भएमा दफा (३) बमोजिमको समितिको सिफारिसमा सार्वजनिक खरिद सम्बन्धी प्रचलित कानूनमा रहेको विशेष परिस्थितिमा खरिद गर्ने सम्बन्धी व्यवस्था बमोजिम नगर कार्यपालिकाले खरिद वा निर्माण कार्य गर्न सक्नेछ ।

२. विपद्बाट प्रभावित क्षेत्रमा खोज, उद्धार तथा राहत उपलब्ध गराउन तथा भइरहेको विपद्बाट थप क्षति हुन नदिनका लागि नगरपालिका क्षेत्र भित्रको कुनै गैरसरकारी कार्यालय वा अन्य संघ संस्था र व्यक्तिको चल, अचल सम्पत्ति तथा सवारी साधन उपयोग गर्न आवश्यक भएमा सोको अभिलेख राखी नगरपालिकाले तोकिएको अवधिभरको लागि अस्थायी तबरले प्राप्त गर्न सक्नेछ ।

३. विपद्बाट प्रभावित क्षेत्रमा तत्काल राहत उपलब्ध गराउन नगरपालिका क्षेत्र भित्रको कुने गैरसरकारी कार्यालय वा अनय संघ, संस्था र व्यक्तिको खाद्यन्न, लत्ताकपडा, ओषधी वा अनय वस्तु आवश्यक भएमा सोधो अभिलेख राखी नगरपालिकाले नियन्त्रण लिन र सम्बन्धित प्रभावित पक्षलाई वितरण गर्न सक्नेछ ।

१८. राहतको न्यूनतम मापदण्ड सम्बन्धी व्यवस्था : (१) विपद् प्रभावित व्यक्तिलाई नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारले उपलब्ध गराउने राहतको अतिरिक्त नगरपालिकाले आन्तरिक स्रोतबाट थप राहत उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।

२. उपदफा (१) बमोजिम नगरपालिकाले विपद् प्रभावित व्यक्तिलाई राहत उपलब्ध गराउँदा मापदण्ड बनाई सोको आधारमा राहात उपलब्ध गराउनेछ ।

३. उपदफा (३) बमोजिमको राहतको मापदण्ड अन्य विषयको अतिरिक्त देहायका विषय समावेश गएको हुनुपर्नेछ :-

क. विपद्बाट प्रभावित व्यक्तिलाई अस्थायी आश्रयस्थलमा राख्दा उपलब्ध गराउनु पर्ने आवास, खाद्यन्न, खानेपानी, स्वास्थ्य तथा सरसफाई सम्बन्धी,

ख. विपद्बाट मृत्यु हुनेको परिवार तथा सम्पत्तिको क्षेति हुने व्यक्तिलाई उपलब्ध गराउनु पर्ने न्यूनतम राहत सम्बन्धी ,

ग. महिला, बालबालिका, जेष्ठ नागरिक, अशक्त तथा आपङ्गता भएका व्यक्तिको आवश्यकता संवोधनका लागि विशेष राहत प्याकेजहरु (जस्तै डिग्निटी किट र चिल्ड्रेन किट) महिलाहरुको लागि सुरक्षित महिलामैत्री स्थल,

घ. व्यक्तिगत गोपनियता तथा सुरक्षा सम्बन्धी ,

ङ. न्यूनतम राहत बाहेक स्वरोजगार तथा रोजगारी व्यवस्थापनका माध्यबाट पीडितको जीविकोपार्जन सम्बन्धी,

च. गैरसरकारी वा व्यक्तिगत रुपमा दिइने राहात वितरण गर्ने सम्बन्धी,

छ. एकद्धार प्रणाली अनुरुप राहत वितरण गर्ने सम्बन्धी,

ज. राहतसँग सम्बन्धित अन्य उपयुक्त विषय ।

१९. विपद्मा परी हराएका वा नष्ट भएका कागजात सम्बन्धमा : विपद्मा परी हराई फेला पर्न नसकेका तथा आंशिक वा पूर्ण रुपमा क्षति भएका नगरपालिकाका महत्वपूर्ण कागजातहरुको प्रमाणीकरण तथा प्रतिलिपि उपलब्ध गराउने सम्बन्धी व्यवस्था प्रचलित कानूनले तोके बमोजिम हुनेछ ।

२०. निर्देशन दिन सक्ने : समितिले यस ऐनको अधीनमा रही विपद् व्यवस्थापनका लागि कुने व्यक्ति वा निकायलाई आवश्यक निर्देशन दिन सक्नेछ र त्यस्तो निर्देशनको पालना गर्नु सम्बन्धित व्यक्ति वा निकायको कर्तव्य हुनेछ

२१. उपसमिति गठन गर्न सक्ने : १ समितिले आवश्यकता अनुसार उपसमिति गठन गर्न सक्नेछ ।

२. उपदफा (१) बमोजिम गठन हुने उपसमितिको काम, कर्तव्य, अधिकार र कार्याविधि उपसमिति गठन गर्दाका बखत तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

२२. अभिलेख राख्नुपर्ने : १. विपद्को समयमा राहत उपलब्ध गराउने व्यक्ति, निकाय वा संस्थाको नाम र उपलब्ध गराईको राहत तथा सोको परिमाण सहितको विवरणको अभिलेख राख्ने व्यवस्था समितिले मिलाउनेपर्ने छ ।

२३. पुरस्कार दिन सक्ने : स्थानीय विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धमा विशेष योगदान पुऱ्याउने उत्कृष्ट व्यक्ति वा संस्थालाई प्रोत्साहन स्वरुप समितिको सिफारिसमा नगर कार्यपालिकाले सम्मान तथा पुरस्कार दिन सक्नेछ ।

२४. वार्षिक प्रतिवेदन : (१) समितिले प्रत्येक आर्थिक वषृमा गरेका कामको विवरण सहितको वार्षिक प्रतिवेदन तयार गरी कार्यपालिका मार्फत नगर सभा, जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति तथ प्रदेश विपद् व्यवस्थापन समिति समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।

२५. प्रशासनिक खर्च व्यवस्थापन : समितिको बैठक तथा प्रतिवेदन तयारी लगायतका कार्यसँग सम्बन्धित न्युनतम प्रशासनिक खर्च नगरपालिकाले व्यवस्थ ागर्नेछ ।

२६. अधिार प्रत्यायोजन : यो ऐन तथा यस ऐन अर्न्तगत बनेको नियम बमोजिम समितिलाई प्राप्त अधिकार मध्ये आवश्यकता अनुसार केही अधिकार समितिको संयोजक तथा तोकिएको पदाधिकारीलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।

२७. नियम बनाउने अधिकार : नगर कार्यपालिकाले यो ऐन कार्यान्वयनका लागि आवश्यक नियम तथा कार्यविधि बनाउन सक्नेछ ।